

De tafel is gedekt maar er zijn (nog) geen gasten

Onderzoek Rekenkamercommissie Bedum naar toerisme & recreatie in Bedum
- conceptversie -

Onderzoeksbureau Elles Bulder
Maart 2013

INHOUD

1. Inleiding	3
Hoofdvraag en subvragen	4
Onderzoeksmethode	5
2. Trends in toerisme en recreatie	5
2.1. Cijfermatige gegevens	5
2.2. De voorkeur van toeristen	6
2.3. Conclusie	7
3. De toeristisch-recreatieve infrastructuur van Bedum	8
3.1. De definitie van toeristisch-recreatieve infrastructuur	8
3.2. Type voorzieningen binnen de toeristisch-recreatieve infrastructuur in Bedum	9
3.3. Toeristisch-recreatieve voorzieningen in Bedum	9
3.4. Conclusie	13
4. De gemeente Bedum in haar (bestuurlijke) omgeving	14
4.1. De gemeente Bedum	14
4.2. Landelijk en provinciaal beleid	14
4.3. Samenwerkingsverbanden waarin de gemeente participeerde / participeert	16
4.4. Conclusie	17
5. Gemeentelijk beleid	18
5.1. College-/bestuursprogramma's	18
5.2. Raadsprogramma en relevante discussies gemeenteraad en Commissie VROM	18
5.3. Relevante beleidsnota's	20
5.4. Relevante uitwerkingen van beleid	22
5.5. Beleid vergeleken	24
5.6. Conclusie	26
6. Particulier initiatief en het gemeentelijk beleid; de sleutel tot succes?	27
7. Conclusie	29
Literatuurlijst	31
Bijlage 1: Geïnterviewde personen	32
Bijlage 2: Samenstelling vrijetijdssector op basis van SBI-klassen	33

1 Inleiding

In 2010 presenteert de Rekenkamercommissie (Rkc) Bedum haar rapport *Stof tot nadenken* (2010). In dit rapport formuleert zij onder andere een aantal thema's voor een debatagenda. Een van de vragen die zij stelt is of er bij economische ontwikkeling investeringen gedaan moeten worden in bestaande kleinschalige ontwikkelingen zoals toerisme, recreatie en dienstverlening of juist in grootschalige industriegebieden. In hetzelfde rapport geeft de Rkc aan dat er voor toerisme een kans ligt:

Nederlanders beschikken (nog steeds) over relatief veel vrije tijd. Mede doordat we met zijn allen steeds ouder worden, jaarlijks meerder korte vakanties wensen en (ook in het Noorden) meer in verstedelijkte gebieden wonen zal de behoefte aan kwalitatief hoogwaardige recreatiemogelijkheden toenemen.

Er wordt echter niet ingegaan op de vraag of deze kans de keuze voor kleinschalige investeringen in toerisme rechtvaardigt.

Op 19 maart 2012 organiseert de Rkc Bedum een avond voor belangstellenden met de titel 'De Rkc op rapport'. Tijdens deze avond kunnen burgers onderzoeksonderwerpen aandragen. Ook daar blijkt de vraag te leven of recreatie en toerisme in Bedum kansrijk is en meer aandacht verdient. Naar aanleiding hiervan besluit de Rkc een onderzoek te entameren naar:

- 1) het gevoerde beleid rondom toerisme en recreatie,
- 2) de kansen die deze sector voor de gemeente Bedum biedt

Het onderzoek is door de Rkc in twee fasen onderverdeeld:

fase 1 betreft met name het bureau- en documentenonderzoek waarbij inzicht wordt verkregen in het toeristisch-recreatieve aanbod binnen de gemeentegrenzen en het gevoerde beleid (2002-2012) ter bevordering van toerisme en recreatie. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door *Onderzoeksbureau Elles Bulder*.

fase 2 concentreert zich rond de vraag wat de potentiële mogelijkheden voor de gemeente Bedum zijn om hier beleidsmatig een impuls aan te geven. Dit deel van het onderzoek wordt in interactie met 'het veld' uitgevoerd door de *Stichting Het Hoogeland op de Kaart*.

Op grond van de uitkomsten van de inventarisatie uit fase 1, de interviews en de bijeenkomsten uit fase 2 zal de Rkc vervolgens zelf een SWOT-analyse uitvoeren, waarmee de kansen en bedreigingen in beeld gebracht worden. Aansluitend hierop worden de verschillende doelgroepen. Tenslotte zal de Rkc dan haar antwoord formuleren op de hoofdvraag.

Hoofdvraag en subvragen

De hoofdvraag voor het totale onderzoek is door de Rekenkamercommissie als volgt geformuleerd:

Wat is de kwaliteit van het toeristisch-recreatief aanbod binnen de gemeentegrenzen van Bedum en van het gemeentelijk beleid om dit aanbod te bevorderen en te promoten (fase 1) en hoe kunnen deze kwaliteiten worden versterkt? (fase 2)

In deze concepttekst (d.d.6 maart 2013) van het eigenlijke onderzoeksrapport zal het verloop en de uitkomsten van fase 1 worden beschreven. Nadat fase 2 is afgerond zullen het verloop en de uitkomsten ook voor deze fase beschreven en toegevoegd worden waarna de definitieve tekst van het rapport (volgens planning) in juni aangeboden zal worden aan de gemeenteraad van de gemeente Bedum.

Voor fase 1 zijn de volgende subvragen gedefinieerd:

1. Wat zijn de landelijke en provinciale trends die onderscheiden kunnen worden op het gebied van toerisme en recreatie?
2. Waaruit bestaat het toeristisch-recreatief aanbod binnen de gemeentegrenzen van Bedum?
3. Welke omgevingsfactoren zijn van invloed op de toeristisch-recreatieve infrastructuur van de gemeente Bedum?
4. Wat is het gemeentelijk beleid op het gebied van toerisme en recreatie en binnen welke beleidsmatige context (landelijk en provinciaal) moet de gemeente opereren?
5. In hoeverre ondersteunt of ontmoedigt het gemeentelijk beleid particuliere initiatieven die binnen de gemeentegrenzen worden ontplooid?

Onderzoeksmethode

Naast dossieronderzoek (op basis van binnen het gemeentelijke archief van de gemeente Bedum aanwezige dossiers) is voor fase 1 gebruik gemaakt van beschikbare literatuur en rapporten (zie literatuurlijst). Daarnaast is door de beperkte omvang van de informatie in de ter beschikkingstaande dossiers gekozen voor het interviewen (27 februari 2013) van een aantal stakeholders (zie bijlage 1 voor namen en functies). Tevens wordt het beleid van de gemeente vergeleken met andere gemeenten en vanuit regionale samenwerkingsverbanden geanalyseerd.

2 Trends in toerisme en recreatie

2.1 Cijfermatige gegevens

In het vakantiejaar 2011 is 82 procent van de Nederlandse bevolking op vakantie geweest, een percentage dat de laatste jaren vrij stabiel is.¹ Absoluut gezien komt dit neer op 12,8 miljoen vakantiegangers. Samen waren zij goed voor 36,3 miljoen vakanties. Bij bijna de helft van deze vakanties bleef men in eigen land. In Nederland werden 8,3 miljoen lange vakanties doorgebracht. De gemiddelde duur daarvan was 9,6 dagen. Daarnaast trok men er in eigen land 9,5 miljoen keer op uit voor een korte vakantie. De korte vakanties duurden gemiddeld 3,3 dagen. Het totaal aantal overnachtingen voor binnenlandse vakanties bedroeg 92 miljoen.

Bij de lange binnenlandse vakanties trokken in 2011 de toeristengebieden 'Noordzeepadplaatsen' en 'Groningse, Friese en Drentse zandgronden' met 13 procent de meeste vakantiegangers. Bij de korte vakanties prijken het viertal toeristengebieden 'Noordzeepadplaatsen', 'Veluwe en Veluwerand', 'Groningse, Friese en Drentse zandgronden' en 'West- en Midden-Brabant' met elk 11 procent boven aan de ranglijst. Op provinciaal niveau was Gelderland veruit de populairste vakantiebestemming met in totaal bijna 3 miljoen lange en korte vakanties. Op ruime afstand volgden Limburg (2,4 miljoen vakanties) en Noord-Brabant (ruim 2,1 miljoen vakanties). Zij onderstreepten daarmee de populariteit van bosrijke omgevingen als bestemming voor binnenlandse vakanties.

Voor overnachtingen in Nederland zijn vooral de kampeer- en bungalowsector van belang. In 2011 werden 4 à 5 van de 10 lange binnenlandse vakanties in een zomerhuisje, vakantie- bungalow of tweede woning doorgebracht. Het aandeel van de kampeervakanties lag iets lager op bijna 30 procent. Bij korte binnenlandse vakantie waren voornamelijk de hotels (30%) en gehuurde zomerhuisjes of vakantiebungalows (24%) in trek.

In 2011 hebben de Nederlanders naar schatting ruim 15 miljard euro aan vakanties uitgegeven. In eigen land bedroegen de uitgaven 2,8 miljard euro. Voor lange binnenlandse vakanties gaf de vakantieganger gemiddeld 212 euro uit. Voor korte binnenlandse vakanties bedroegen de gemiddelden kosten 105 euro.

Tussen 2010 en 2011 steeg het aantal overnachtingen in Groningen, geheel tegen de trend in Noord-Nederland en kende 2010 € 574 mln.² aan toeristische bestedingen in Groningen. Wat hierbij opvalt is dat voor Groningen slechts 20% van deze bestedingen wordt gerealiseerd door verblijfstoerisme. In principe betekent dit dat er niet minder dan

¹ CBS. *Vakanties van Nederlanders 2011*. Den Haag, 2012. p. 3-5.

² Toerdata Noord. *Toerisme in cijfers. 2011*. Leeuwarden, 2011.

€ 459 mln. wordt besteed door dagrecreanten. Dat is momenteel dus de belangrijkste doelgroep van de toeristisch-recreatieve ondernemers.

Helaas zijn op dit moment geen vrij toegankelijke data beschikbaar over toeristische ontwikkelingen in Bedum waardoor een vergelijking die meer op het detailniveau ingaat niet mogelijk is. Toerdata Noord heeft enkel geclusterde gegevens beschikbaar voor West-Groningen, Groningen-Haren, Eemsmond en Oost-Groningen.

2.2 De voorkeur van toeristen

Onder invloed van de economische ontwikkelingen van de laatste jaren is er een verschuiving opgetreden in de vakantielocaties en de duur van vakanties; vaker wordt gekozen voor een kortere vakantie dicht bij huis. Daarnaast zoeken steeds meer mensen naar betaalbare recreatiemogelijkheden in de eigen directe omgeving.

Wat de doelgroepen en hun voorkeuren voor de gemeente Bedum betreft kan aangesloten worden bij de provinciale beleidsnotitie 'Toeristisch Groningen. Een karaktervol Perspectief' (mei 2001). Daarin wordt gesteld dat potentiële doelgroepen voor het gebied de 'plattelandstoerist' en de 'cultuurtoerist' (van binnen en buiten de regio) zijn. Een kleiner subgroep binnen deze doelgroepen is de 'watertoerist'. Deze 'plattelandstoerist' en de 'cultuurtoerist' zijn op zoek naar kleinschaligheid, rust, ruimte, gezelligheid, fiets-, wandel- en kanomogelijkheden en andere recreatieve activiteiten, budgetvakanties met kwaliteit, historische omgeving, persoonlijke aandacht, authenticiteit en sfeer. Zij zijn uit op een unieke 'belevenis' oftewel:

Een gebeurtenis waarbij een persoon actief en emotioneel betrokken is en die waarde en betekenis heeft voor het individu. De waardetoevoeging zit in de persoon zelf, de gewaarwording is het eigenlijke product.

De moderne toerist / recreant is in toenemende mate gericht op het belevenisaspect van producten en diensten. Men is bereid meer voor een product te betalen, wanneer men een unieke belevenis ervaart. Voorwaarde om goed van deze ontwikkeling te kunnen profiteren is dat men duidelijk voor ogen heeft wat het eigen toeristische product is en wat het onderscheid van overige producten. In deze kans ligt onmiddellijk de bedreiging besloten dat men niet afdoende duidelijk communiceert, waardoor de belevenis niet aansluit bij de verwachtingen van de toerist / bezoeker en alle inspanningen om het product in de markt te zetten verloren gaan. Daarnaast kan de belevenis negatief beïnvloed worden doordat het beeld dat geschetst wordt van het gebied niet overeenkomt met het gebodene waarbij een kritiek punt de regionale toeristisch-recreatieve infrastructuur (openingstijden, zichtbaarheid en bereikbaarheid) is.

In 'Toeristisch Groningen' wordt gesproken over de koppeling van cultuurhistorie en beleven:

De Groningse cultuurhistorie zit vol spannende elementen, die - wanneer ze op de juiste

manier 'verpakt' zijn - toeristen en recreanten aan zullen spreken (musea, routes, accommodaties, arrangementen, festivals en theatervoorstellingen). Daarbij gaat het niet alleen om tastbare producten, maar vooral ook om de belevingswaarde van cultuurtoerisme. Cultuurtoerisme verkoopt ervaringen aan toeristen: het gaat om geuren, geluiden, inbeeldingsvermogen en illusies. Een culturele of cultuurhistorische omgeving kan de ervaring versterken.

2.3 Conclusie

Op grond van beschikbare cijfermatige gegevens kan gesteld worden dat Bedum zeker kan profiteren van de gestegen aandacht voor Noord-Nederland in het kader van korte en lange vakanties. Hiervoor moet de aanwezige toeristisch-recreatieve infrastructuur kwalitatief zijn en bij kunnen dragen aan een positieve en unieke 'beleving' van de toerist en recreant van buiten, maar zeker ook van binnen de regio.

3 De toeristisch-recreatieve infrastructuur van Bedum

In deze paragraaf wordt allereerst toegelicht wat in het kader van dit rapport wordt verstaan onder toeristisch recreatieve infrastructuur (2.1). Vervolgens wordt een inventarisatie gemaakt van de voorzieningen in Bedum die onder deze infrastructuur kunnen vallen (2.2) en er ten slotte ook daadwerkelijk onder vallen (2.3).

3.1 De definitie van toeristisch-recreatieve infrastructuur

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) hanteren de volgende definities aangaande toerisme en recreatie.³

(1) Toerisme en recreatie hebben te maken met 'vakantiegedrag', waarbij 'korte vakanties' en 'lange vakanties' worden onderscheiden. 'Korte vakantie' staat in dit verband voor een verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste één en ten hoogste drie opeenvolgende overnachtingen. Waarbij het zowel om binnen- als buitenlandse vakanties gaat. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren. 'Lange vakantie' dienen in deze context gezien te worden als een verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste vier opeenvolgende overnachtingen. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter opnieuw niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

(2) Om hiermee dagrecreanten niet uit te sluiten wordt in dit rapport tevens beperkt aansluiting gezocht bij de definitie van het CBS / NBTC voor 'recreatieve (dag)activiteiten' Dit zijn alle activiteiten die iemand voor zijn plezier onderneemt. Bijvoorbeeld: een dagje naar het strand of pretpark, wandelen, sporten, bezoek aan museum, theater of café, een rondvaart, de wekelijkse zangavond, uit eten gaan, winkelen voor het plezier. Hierbij wordt echter in dit verband alleen gekeken naar die activiteiten die een recreant zouden kunnen verleiden om ook een overnachting te boeken. Hierdoor vallen bijvoorbeeld de recreatieve activiteiten als sporten en de wekelijkse zangavond buiten de scope van dit onderzoek.

Kort samengevat geven zowel het CBS als het NBTC aan dat toerisme en recreatie activiteiten zijn die te maken hebben met vakantiegedrag waarbij korte en lange vakanties te onderscheiden zijn en met activiteiten die iemand voor zijn plezier onderneemt. In dit rapport worden echter activiteiten als sport of bijvoorbeeld de wekelijkse zangavond uitgesloten.

³ Zie bijvoorbeeld: CBS. *Toerisme en recreatie in cijfers 2012*. Den Haag, 2012.

Op grond hiervan kan als toeristisch-recreatieve infrastructuur van Bedum datgene worden aangemerkt dat geldt als noodzakelijke voorzieningen om ergens te komen en te verblijven voor een kortere of langere vakantie of voor dagrecreatie.

3.2 Type voorzieningen binnen de toeristisch-recreatieve infrastructuur in Bedum

In bijlage 2 zijn de voorzieningen opgenomen die binnen de 'Standaard Bedrijfsindeling' van het CBS naar SBI-code zich in de meest brede zin richten op vrijetijdsbesteding. Op grond daarvan en de bovenbeschreven definities die hebben geleid tot de afgrenzing van het begrip toeristisch-recreatieve infrastructuur is voor Bedum een selectie van SBI-codes gemaakt om de bedrijven te selecteren die in principe vallen onder de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Naast deze bedrijfscoderingen zijn er, conform de gehanteerde definitie ook voorzieningen te onderscheiden die niet onder de SBI-codes vallen (bijvoorbeeld fiets- en wandelpaden, routes, etc.) gegeven de aard van deze codes. Deze zullen echter bij enigszins relevant geachte SBI-categorieën toch besproken worden.

3.3 De toeristisch-recreatieve voorzieningen in Bedum

Overnachtingsmogelijkheden

Binnen de gemeentegrenzen vallen 4 bed & Breakfast-voorzieningen, te weten: B&B De Inloop (Onderdendam), B&B Molen Hunsingo (Onderdendam), B&B De Stookhut (Noordwolde) en B&B Woldring (Noordwolde). Daarnaast bevindt zich in het dorp Bedum Hotel restaurant café 't Gemeentehuis, een hotel met 15 kamers. Gekampeerd kan worden bij de recreatiehaven in Onderdendam. Hier zijn ook 2-3 Camperplaatsen gerealiseerd met de bijbehorende voorzieningen. Gesteld kan worden dat, met uitzondering van het 'kamperen bij de boer'⁴ dat binnen de gemeentegrenzen (nog) niet voor komt, een breed spectrum aan kleinschalige overnachtingsmogelijkheden aanwezig is.

Horeca algemeen

Horecavoorzieningen binnen de gemeentegrenzen zijn Grand café Koning (Bedum), Hotel restaurant café 't Gemeentehuis (Bedum), Pizzeria Ristorante Mangia e Bevi (Bedum), Zorba de Griek (Bedum), Chinees-Indisch restaurant De Lange Muur (Bedum) Eetcounter Koning (Bedum), Eethuisje De Scheve Toren (Bedum), Cafetaria Shoppy Land (Bedum), Trefcentrum (Bedum), Restaurant in de Molen (Onderdendam), Eetcafé Moeke Vaatstra (Zuidwolde), Rietland (voor gezelschappen te Zuidwolde).

⁴ Collegeadvies van 6 november 2007 omtrent het vervallen van de Wet Openlucht Recreatie

Horecavoorzieningen in de gemeente zijn 's zondags (overdag) in de regel gesloten. Hierdoor is het voor fietsers en wandelaars lastig ergens een kop koffie of thee of een broodje te nuttigen. Navraag leert dat dit niet zozeer met het respecteren van de zondagsrust te maken heeft als wel met de wisselwerking tussen uitblijvende vraag en een daar op reagerend aanbod.

Openbaar Vervoer

Bedum is een station aan de spoorlijn Groningen – Delfzijl. De gemeente wordt daarnaast via buslijn 61 (Groningen - Zuidwolde - Noordwolde - Bedum - Onderdendam - Middelstum - Usquert - Uithuizen) ontsloten.

Vooraf een treinstation heeft een belangrijke functie binnen de toeristisch-recreatieve infrastructuur. (Dag)toeristen zijn eerder bereid naar een locatie te trekken die bereikbaar is via treinverbindingen.

Bemiddeling en toeristische info

Het VVV kantoor Bedum valt sinds 2004 onder VVV-Lauwersland, een samenwerkingsverband tussen 8 gemeenten in Groningen en Friesland waaronder de Groninger gemeenten De Marne, Winsum en Bedum. Het VVV-kantoor Bedum is gevestigd aan Kapelstraat 3 te Bedum. De openingstijden van het kantoor dat met vrijwilligers wordt gerund zijn alle werkdagen 's middags en op dinsdag, woensdag en vrijdag ook 's ochtends. Het kantoor is tijdens het weekend gesloten. Bedum kent geen systeem van Toeristische Informatie Punten (TIP's) of andere structurele folderplaatsen en geen Toeristische Overstappunten (TOP's) waarbij toeristen makkelijk van het ene vervoermiddel op het andere kunnen overstappen.

Regionale Marketing&Promotie-activiteiten (M&P) worden voornamelijk ontplooid door Marketing Groningen en stichting Hoogeland op de Kaart. Deze stichting heeft ondermeer tot doel het bevorderen van recreatie en toerisme op het Hoogeland in de meest brede zin des woords. Relevante projecten die de stichting ter bevordering van recreatie en toerisme voor het Hoogeland en daardoor ook voor de gemeente Bedum heeft ontplooid zijn:

- de reeks 'BEleven' en 'ERvaren', die aansluit bij de Genieten-campagne van Marketing Groningen;
- het opzetten en de exploitatie van de website www.regiohoogeland.nl met daarop informatie over (voorzieningen op) het Hoogeland.

De geïnterviewde stakeholders geven desondanks aan Hoogland op de Kaart en hun producten niet tot nauwelijks te kennen.

De provinciale en stad-Groninger M&P valt onder de verantwoordelijkheid van Marketing Groningen. De campagnes van Marketing Groningen zijn gestoeld op de 7 G's oftewel; het Lauwersmeer, Pieterburen, Wierden, Kerken, Borgen, Bourtange en de stad Groningen. Om de koppeling tussen de activiteiten van Marketing Groningen en Hoogeland op de Kaart tot stand te brengen wordt door beide organisaties samengewerkt.

Beurzen, tentoonstellingen, braderieën e.d.

Binnen de grenzen wordt een beperkt aantal evenementen georganiseerd. Voorbeelden zijn de braderie in Bedum in juni tijdens de Wielerronde Bedum de zomermarkt in Onderdendam die is gekoppeld aan het evenement 'Schaapsjoagen'. Ook het door de Kulturele Kommissie Bedum (KKB) georganiseerde evenement Mooi Bedum met ondermeer een kunstmarkt en live optredens is inmiddels een jaarlijks terugkerend evenement dat meerdere duizenden bezoekers trekt. Sinds 2011 wordt in Bedum de Groninger Rundveeshow (februari) georganiseerd en in Zuidwolde tweejaarlijks de Boeskooldag. In 2011 is ten slotte eenmalig een kerstmarkt in Noordwolde georganiseerd.

Zwembaden

In Bedum ligt subtropisch zwembad De Beemden. Dit zwembad, het enige in Noord-Groningen, vervult een regionale functie.

Sporthallen en sportvelden

Sporthal De Beemden bevindt zich in Bedum en verspreid door de gemeente zijn er 4 sportcomplexen; in Bedum (2), in Noordwolde en in Onderdendam. Tennisbanen bevinden zich in Bedum en Zuidwolde.

Behalve dat deze locatie de plaatselijke bevolking een goede plek voor recreatie en ontspanning biedt, kan zij ook een locatie zijn voor toernooien die bezoekers van buiten trekken.

Organiseren van sportevenementen

Sportevenementen die binnen de gemeentegrenzen worden georganiseerd zijn ondermeer het bedrijven futsal toernooi, het bedrijvenvoetbaltoernooi en het internationale voetbaltoernooi, allen in het dorp Bedum. Daarnaast vindt het Concours Hippique plaats in de Manege Bedum evenals de jaarlijkse Wielerronde van Bedum. In mei 2011 is (eenmalig) een beachvolleybaltoernooi georganiseerd. Daarnaast worden de Hoogelandster Fietstocht voor Gehandicapten vanuit Bedum en het Scheepsjoagen met bijbehorende markt in de zomer in Onderdendam georganiseerd. Ook is in het recente verleden eenmalig de Walfridus (kinder)wandeltocht georganiseerd en is de gemeente Bedum in 2012 het toneel geweest van de Tocht om de Noord.

Musea

De gemeente kent geen (geregistreerde) musea.

Monumentenzorg

De gemeente telt 82 inschrijvingen in het rijksmonumentenregister. Zij liggen in Bedum (34), Ellerhuizen (2), Noordwolde (4), Onderdendam (29), Onderwierum (3), Westerdijkshorn (2) en Zuidwolde (8).

De gemeente heeft hiermee, gemeten naar oppervlakte, relatief veel rijksmonumenten binnen haar grenzen. Ook de concentratie van monumenten in de dorpen Bedum en

Onderdendam zorgen voor een sterke schakel in de toeristisch-recreatieve infrastructuur van Bedum. Waarbij de geschiedenis van Walfridus en zijn kerk en de monumentale kern van Onderdendam de meeste toeristisch-recreatieve potentie hebben. De gemeente kent geen gemeentelijke monumenten.

Er bestaat tevens een 'antiekroute', die in de grotere regio gereden kan worden.

Natuur

Er zijn verschillende bossen en parken als het Bedumberbos, het Geert Reinderspark het Lofversbos en het Onderdendamsterbos. Daarnaast bieden het Boterdiep en het Winsumerdiep aantrekkelijke recreatiemogelijkheden.

Overige buitensport

De gemeente is onderdeel van verschillende langere routes (Boterdiepfietsroute en het Fietsknooppuntennetwerk) en kent kleinere routes en wandelingen als het dorpsommetje langs de Bosweg bij Onderdendam het 'Rondje Onderdendam-Bedum' (fiets), het 'Rondje Onderdendam-Tinallinge' (fiets), het '7 Bruggetjespad' (Wandelen), een oud kerkenpad en het Plattenburg voetpad, en de kanorondjes 'Winsum-Schaaphalsterzijl' en 'Middelstum-Uithuizen. De gemeente kent vanwege de drassige gronden en beperkte bermruimte geen men- en ruiterspaden.

Onderdelen toeristisch-recreatieve infrastructuur naar SBI categorie

SBI-categorie	Bedum	Noordwolde	Onderdendam	Zuidwolde	Overige kernen
Overnachtings-mogelijkheden	1	2	3		
Horeca algemeen	8		1	2	
Openbaar vervoer	3	1	1	1	
Taxi vervoer	1				
Bemiddeling en toeristische informatie	aanwezig				
Zwembaden	1				
Sportcomplexen	4	1	1	1	
Sportevenementen	div.		1		
Musea					
Monumenten	34	4	29	8	7
Natuur	aanwezig		aanwezig	aanwezig	
Overige buitensport	aanwezig		aanwezig	aanwezig	
Jachthavens	1		1		

Jachthavens

Zowel het dorp Bedum als het dorp Onderdendam bezitten een recreatiehaven. Eerstgenoemde haven is beperkt in omvang en voorzieningen (beschikbare lengte 75m.)

De haven in Onderdendam is groter (beschikbare lengte 500 meter) en is goed voorzien van camperplaatsen, een toiletgelegenheid, een vuilwaterplaats, en een kantine. In Zuidwolde kan aangemeerd worden.

Het Boterdiep (beperkte doorvaarthoogte van 2,12 meter door de vaste spoorbrug in Bedum) en het Winsumerdiep zijn geschikt voor waterrecreatie voor kleine vaartuigen en recreatievaart met een diepgang tussen -2,30 en -1,90 meter. Er wordt in verband met de brugbediening⁵ (6x per dag) in konvooi gevaren tussen 1 mei en 1 september. De rest van het jaar alleen volgens afspraak.

3.4 Conclusie

Wanneer de toeristisch-recreatieve infrastructuur van de gemeente op deze wijze gepresenteerd wordt, valt op dat er

- wel degelijk sprake is van een gevarieerd pallet aan voorzieningen.
- zwakke schakels zijn het aantal bruggen dat in konvooi gepasseerd moet worden om van Groningen naar Onderdendam te varen, het ontbreken van een netwerk van toeristische informatiepunten, maar zeker ook een integraal aanbod van de voorzieningen.
- een aantal parels in de ketting zitten, zoals de geschiedenis en het monumentale beschermde dorpsgezicht van Onderdendam, Molen Hunsingo met restaurant 'In de Molen' en de B&B Molen Hunsingo gekoppeld aan de recreatiehaven Onderdendam en de ligging van dit dorp op het snijpunt van Winsumer- en Boterdiep en de geschiedenis van Walfridus en zijn kerk te Bedum. Evenementen die deze karakteristieken onderstrepen (vergl. Scheepsjoagen en de Walfridus (kinder)voettocht) en dus de beleving versterken zouden een prachtige aanvulling zijn op het pallet

In haar rapport 'Stof tot nadenken' (2010) presenteert de Rkc Bedum de uitkomsten van een door haar uitgevoerde SWOT-analyse. Zij stelt hierin dat als 'zwak' aangemerkt kan worden het feit dat recreatievoorzieningen beperkt in aantal zijn en geen 'ketting' vormen. Deze stelling kan gegeven bovenstaande inventarisatie enkel voor het laatste deel bevestigd worden.

⁵ Bruggen, sluizen en gemalen op de route vanuit de stad Groningen naar Bedum / Onderdendam zijn talrijk: Boterdiepbrug (vrije doorvaarthoogte 1,05 m.) Gemaal Stad en Lande (staat in het algemeen open), Nije Draai te Zuidwolde (vrije doorvaarthoogte 1,10 m.), Oude Ellerhuizer Klap (vrije doorvaarthoogte 1,60 m.), Nieuwe Ellerhuizer Klap (vrije doorvaarthoogte 1,60 m.) Nije Klap, Gele Klap (vrije doorvaarthoogte 1,00 m.), de Bemertil (vrije doorvaarthoogte 0,95 m.) en de Ter Laansterklap (vrije doorvaarthoogte 1,00 m.) allen te Bedum, vervolgens de spoorbrug te Bedum (vrije doorvaarthoogte 2,12 m.), de Molentil (vrije doorvaarthoogte 1,45 m.) en de brug Onderdendam (vrije doorvaarthoogte 1,00 m.) te Onderdendam

4 De gemeente Bedum in haar (bestuurlijke) omgeving

De kansen die een gemeente als Bedum heeft op het gebied van toerisme en recreatie worden niet alleen bepaald door het eigen handelen en het eigen beleid. De ligging ten opzichte van andere trekpleisters, de natuurlijke omgeving, maar ook de beleidsmatige omgeving waarbinnen het gemeentebestuur handelt bepalen de toon. De eerste paragraaf beschrijft Bedum, haar fysieke omgeving en haar nabijheid tot andere trekpleister. Daarnaast wordt het grotere beleidsmatige kader waarbinnen de Gemeente Bedum haar rol vervult en de kansen en mogelijkheden die deze biedt / bood geschets.

4.1 De gemeente Bedum

De gemeente beslaat een oppervlakte van 44,94 km² (waarvan 0,39 km² water), en telt 10.523 inwoners (CBS, 2012). Ze omvat de volgende dorpen, streken en gehuchten Bedum, Ellerhuizen, Koningslaagte, Menkeweer, Noordwolde, Onderdendam, Onderwierum, Plattenburg, Rodewolt, Sint Annerhuisjes, Ter Laan, Rodeschool, Westerdijkshorn, Willemsstreek en Zuidwolde. Het Boterdiep en het Winsumerdiep lopen door de gemeente en zorgen voor een aansluiting via het water met de stad Groningen en het wijdere Hoogeland. De stad Groningen bevindt zich op slechts 10 autominuten van het centrum van de hoofdplaats Bedum. Hierdoor heeft Bedum zich ontwikkeld tot forenzen gemeente en afnemer en aanbieder van diensten van deze stad. Gegeven haar ligging, geschiedenis, toeristisch-recreatieve infrastructuur en het aanwezige erfgoed is de gemeente in principe zeer geschikt voor recreatie en toerisme. De Rkc Bedum stelt in dit opzicht in haar rapport Stof tot nadenken (2009)

Nederlanders beschikken (nog steeds) over relatief veel vrije tijd. Mede doordat we met zijn allen steeds ouder worden, jaarlijks meerdere korte vakanties wensen en (ook in het Noorden) meer in verstedelijkte gebieden wonen zal de behoefte aan kwalitatief hoogwaardige recreatiemogelijkheden toenemen. Ook hier kan Bedum investeren in de toekomst.

4.2 Landelijk en provinciaal beleid

Beleid op gebied van RO en Economische Zaken

Op het niveau van de rijksoverheid zijn de Nota Ruimte en de Wet Investeringsbudget Landelijk Gebied van belang. In de Nota Ruimte geeft het kabinet haar visie op de ruimtelijke ontwikkeling van en een bijdrage aan een sterke economie. Het kabinet verschuift het accent van het stellen van ruimtelijke beperkingen naar het stimuleren van gewenste ontwikkelingen. Ingezet wordt op versterking van de stedelijke netwerken, zoals de Regio Groningen-Assen. De Wet Investeringsbudget Landelijk Gebied vormt de basis voor de uitvoering van de "Agenda voor een vitaal platteland" en het "Meerjaren uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland". Deze door het kabinet geformuleerde rijksdoelen komen terug in het door de provincie vastgestelde "Programma Landelijk

Gebied 2007-2013". Te noemen zijn een vitale en duurzame agrarische sector, alsmede de sociaal-economische vitalisering van het platteland.

Voor Noord-Nederland gelden de afspraken gemaakt in het kader het Kompas voor het Noorden dat begin 2000 is bekrachtigd. De hoofdlijnen van het Kompas zijn:

- ontwikkeling van economische kernzones en de versterking van de marktsector;
- investeren in de stedelijke centra van Noord-Nederland;
- behoud en de ontwikkeling van een aantrekkelijk en leefbaar landelijk gebied.

De ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van de sector toerisme en recreatie valt onder de eerst genoemde hoofdlijn. De realisatie van basisvoorwaarden van infrastructurele aard ter verbetering van het toeristisch product valt onder de laatst genoemde hoofdlijn. Op deze basis worden onder meer toeristische projecten gesubsidieerd met de bedoeling om werkgelegenheid te creëren.

Het provinciaal beleid is met name vertaald in het Provinciaal Omgevingsplan (POP). In het POP II dat in 2006 is geactualiseerd, besteedt de provincie aandacht aan de sector toerisme en recreatie. Het omgevingsplan sluit aan bij de toeristische beleidsnota (zie hier onder). In het omgevingsplan geeft de provincie aan dat zij de komende tijd inzet op de kwaliteitsverbetering van de sector toerisme en recreatie. Voor deze kwaliteitsverbetering zal zij, indien nodig, ruimte beschikbaar stellen. De voorwaarde die de provincie stelt aan de ontwikkeling van de sector toerisme en recreatie is dat deze ontwikkeling niet ten koste mag gaan van natuur en landschap. Deze verantwoordelijkheid vloeit rechtstreeks voort uit de Nota Ruimte waarin het Rijk heeft bepaald dat de provincie verantwoordelijk is voor de doorwerking van het natuurbeleid van het rijk in het provinciaal beleid. Bij het toestaan van recreatieve ontwikkelingen let de provincie op de landschappelijke inpassing hiervan. Toeristische ontwikkelingen dienen op een dusdanige afstand van natuurgebieden plaats te vinden dat er geen negatieve effecten voor deze gebieden ontstaan. Voor de verblijfsrecreatie handhaaft de provincie in haar omgevingsplan een moratorium waarmee getracht wordt te voorkomen dat recreatiewoningen beperkt in gebruik worden genomen of leeg komen te staan.

Toeristisch beleid

De meest recente provinciale beleidsnota toerisme is 'Groningen, een karaktervol perspectief' (2001-2006). Zoals hierboven beschreven volgt uit het POP dat de provincie bij de realisatie van het toeristisch beleid de rol wil vervullen van stimulator en facilitator van de marktpartijen. Dit houdt in dat de provincie de randvoorwaarden schept voor de doorontwikkeling en kwaliteitsverbetering van de sector recreatie en toerisme. De realisatie van het toeristisch beleid moet er vervolgens toe leiden dat de werkgelegenheid en de bestedingen in de sector toerisme en recreatie toenemen en dat de leefbaarheid in de kleinere kernen behouden blijft.

Een van de uitgangspunten voor deze nota is de koppeling van cultuurhistorie en beleven: De Groningse cultuurhistorie zit vol spannende elementen, die - wanneer ze op

de juiste manier 'verpakt' zijn - toeristen en recreanten aan zullen spreken (musea, routes, accommodaties, arrangementen, festivals en theatervoorstellingen). Daarbij gaat het niet alleen om tastbare producten, maar vooral ook om de belevingswaarde van cultuurtoerisme. Cultuurtoerisme verkoopt ervaringen aan toeristen: het gaat om geuren, geluiden, inbeeldingsvermogen en illusies. Een culturele of cultuurhistorische omgeving kan de ervaring versterken." Daarnaast wordt in de nota gesteld dat kleinschalig toerisme gestimuleerd moet worden.

In 2007 verscheen een plankader 'Wandelen en fietsen', waarin een uitwerking wordt gegeven van het beleidsvoornemen om het netwerk voor routegebonden recreatie uit te breiden en de kwaliteit er van te verbeteren. Uitvoering van het geschetste kader kon met behulp van beschikbare gelden vanuit onder andere het Kompas voor het Noorden, Gebundelde Doeluitreiking (GDU), Gebiedsgerichte Inrichting Landelijk Gebied en de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB).

4.3 Samenwerkingsverbanden waarin de gemeente participeerde/participeert

Veel van de investeringen die sinds 2004 in de toeristisch-recreatieve infrastructuur zijn gedaan, zijn gedaan vanuit regionale samenwerkingsverbanden. In deze paragraaf wordt ingegaan op de voor toerisme en recreatie meest relevante samenwerkingsverbanden.

Bestuursakkoord Noord-Groningen

De acht Noord-Groninger gemeenten, waterschap Noorderzijlvest, de Regioraad Noord-Groningen en de Provincie Groningen, verenigd in de stuurgroep Noord hebben op 2 februari 2004 het Bestuursakkoord Noord-Groningen ondertekend. Hierin is afgesproken om samen de regionale opgaven uit het POP uit te voeren. De actuele ambities, doelstellingen en een ontwikkelingsperspectief werden iedere twee jaar in een Regioprogramma beschreven. In dit kader werd in 2002-2003 aandacht gevraagd voor het oplossen van knelpunten in de vaarstructuur om de Noord (met hieraan gekoppeld de jachthaven en de camping in Onderdendam). Tot een realisatie van deze plannen in het kader van de Gebiedsuitwerking Noord van het POP is het echter niet gekomen. Ook was er binnen deze uitwerking aandacht voor Molen Hunsingo (gemeente versteekt plusminus € 1.000.000,00 aan subsidie aan initiatiefnemer Molenstichting Onderdendam). In 2005-2006 stond in het kader van 'Bloeiende bosranden' herstel van de kerkpaden in Bedum op het programma, evenals wandel- en fietsroutes (vanuit Onderdendam, Ter Laan naar Fraamklap, Grote Haver, verharding Ellerhuizer fietspad, Oude Ae richting Winsum). In 2007-2008 was er in regionaal opzicht aandacht voor ondernemers. Een van de drie projecten die in dit kader werden opgezet en waarin ook Bedum participeerde was 'Hoogeland op de Kaart'. Dit project dat in het kader van Regioprogramma 2007-2008 werd gefinancierd voor de periode 2007-2012 richtte zich op toeristisch-recreatieve ondernemers. Hoogeland op de Kaart bood deze ondernemers een platform voor samenwerking en een gezamenlijke promotie van het Hoogeland en lanceerde een

'digitale kaart' / website om het Hoogeland te promoten. Tenslotte was in het kader van het Regioprogramma 2009-2010 ruimte voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme, natuur landschap en cultuurhistorie, landbouw en plattelandontwikkeling. Regioprogramma's die werden opgezet en waar ook Bedum in participeerde waren 'regiomarketing', het 'fietsknooppuntennetwerk', 'Men- en ruiterspaden' en bijzondere (erfgoed)panden en locaties. November 2010 wordt de samenwerking in regionale POP-structuren op initiatief van de Provincie Groningen beëindigd.

Regiovisie Groningen - Assen

In regiovisie-verband werken de provincies Groningen en Drenthe en twaalf gemeenten, waaronder Bedum, samen aan een integrale visie op woningbouw, bereikbaarheid, bedrijvigheid, leefbaarheid, landbouw, natuur, water, recreatie en toerisme. Doel is om concurrentie tussen de betrokken gemeenten te voorkomen en zodoende elkaar aanvullende en versterkende mogelijkheden te creëren. Een tweetal hoofdlijnen van de regiovisie zijn:

- de zogenaamde schakelkernen, Zuidhorn, Winsum, Bedum en Ten Boer, vormen een brug tussen de stad Groningen en het omringende platteland. Zij bieden voldoende voorzieningen voor de bevolking in het omliggende landelijke gebied;
- een groen netwerk vormt de natuur en beleavingswaardevolle onderlegger van het stedelijk gebied;

De in dit kader nog uit te werken visie voor Bedum is dat in het jaar 2030 de schakelkern Bedum beschikt over goede rechtstreekse verbindingen met de stad Groningen. Met een landelijk woonmilieu, een goed voorzieningenniveau en gevarieerde recreatiemogelijkheden houdt zij het omringende landelijk gebied leefbaar en vitaal.

In het kader van de Regiovisie Groningen Assen is in ieder geval deelgenomen aan het project 'Groningen loopt!' (2010-2011) Dit project is uitgevoerd door de Vereniging Groninger Dorpen en resulteerde in 2012 in een bundel (oplage 200 stuks) met zeven wandelroutes door de regio. Van de in eerste instantie geplande twee routes door de gemeente is er een gerealiseerd; Onderdendam-Bedum.

4.4 Conclusie

Bedum biedt gegeven haar fysieke ligging en structuur voldoende aanknopingspunten voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Het ILG, het PLG, LEADER(+) en het POP zijn belangrijk geweest voor de initiatieven die binnen de gemeente Bedum zijn ontplooid om dit te faciliteren. Zo is geïnvesteerd in de 'harde' infrastructuur in het gebied; fietspaden, wandelpaden, de recreatiehaven, monumenten en kunstwerken. Daarnaast is in gezamenlijkheid met omliggende gemeenten geïnvesteerd in het organiseren van de VVV-functie (VVV-Marenland en VVV-Lauwersland), de marketing en promotie van het gebied (Hoogeland op de Kaart) en de professionalisering van de kleinere toeristisch-recreatieve ondernemers (Hoogeland op de Kaart)

5 Gemeentelijk Beleid

De gemeente Bedum kent tot op de dag van vandaag geen integraal toeristisch-recreatief beleid in de vorm van een integraal beleidsplan. Ook is er geen beleidsmedewerker die de expliciete taak heeft integraal toeristisch-recreatief beleid (mede) te formuleren dan wel uit te voeren. Wel is er sinds 2006 een aparte portefeuille 'toerisme' ingesteld. Tot dat moment was er (vanaf 1990) een gecombineerde portefeuille 'sport en recreatie' binnen het college.

Om het gemeentelijk beleid op het terrein van recreatie en toerisme op verschillende niveaus in beeld te krijgen wordt in dit hoofdstuk een aantal bronnen besproken:

- (1) college- of bestuursprogramma's geven inzicht in de visie die het college in de onderzoeksperiode heeft op toeristisch-recreatieve ontwikkeling;
- (2) het raadsprogramma en een aantal discussies binnen de raad illustreert de rol van de gemeenteraad in Bedum;
- (3) verschillende beleidsnota's waarin onderdelen van toeristisch-recreatief beleid worden beschreven;
- (4) een aantal relevante uitwerkingen van beleid; en tenslotte
- (5) beleidsinspanning van andere gemeenten in de regio

Daarnaast geldt dat, juist omdat er sprake is van impliciet beleid het onmogelijk is een consistent en steekhoudend overzicht te produceren van investeringen die gedaan en subsidies die gegeven zijn om toeristisch-recreatieve ontwikkelingen te stimuleren.

5.1 College-/bestuursprogramma's

De enige passage die in het Collegeprogramma 1998-2002 is gewijd aan recreatie en toerisme in dit programma is:

Particulier initiatief tot uitbreiding en verbetering van recreatieve voorzieningen wordt ondersteund. Dit geldt ook voor het beter onder de aandacht brengen van potentiële toeristische trekpleisters. In dit programma 2006-2010 is dezelfde tekst terug te vinden als in het programma 1998-2002 met de aanvulling:

Uitbreiding van het aantal fiets- en wandelpaden wordt nagestreefd, zo mogelijk met cofinanciering vanuit het investeringsbudget Landelijk Gebied of vanuit andere bronnen.

In het laatste programma (2010-2014) getiteld 'Besturen binnen smalle(re) marges' wordt gesteld:

Het gemeentebestuur koestert het groene, open buitengebied. In dat gebied moeten de agrarische, toeristische en recreatieve functies in harmonie naast elkaar kunnen bestaan en de kans krijgen zich verder te ontwikkelen. Het bestuur creëert daarvoor de randvoorwaarden.

Waarbij wordt aangevuld dat het de intentie is

...minimaal instandhouding en waar mogelijk uitbreiding van recreatieve fietspaden...

te realiseren.

Aan de hand van deze programma's kan geconstateerd worden dat het college in de onderzoeksperiode een consistente visie op toeristisch-recreatieve ontwikkeling binnen de gemeentegrenzen heeft. Het college zag / ziet toerisme en recreatie niet als een speerpunt van beleid maar wil zeker particulier initiatief op dit terrein faciliteren, ook door bijvoorbeeld infrastructurele investeringen te doen.

5.2 Raadsprogramma en relevante discussies gemeenteraad en Commissie VROM

Raadscommissie VROM

De Gemeente Bedum kent twee raadscommissies van advies en bijstand; de Commissie Algemene Bestuurlijke Zaken (ABZ) en de Commissie Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Openbare Werken en Milieu (VROM). Met betrekking tot recreatie en toerisme is met name de Commissie VROM relevant. In het archief is echter nauwelijks een neerslag te vinden van discussie binnen de commissie rond de thema's recreatie en toerisme. Enkel naar aanleiding van het agenderen van de notitie 'Economisch beleid in de gemeente Bedum' voor de raadsvergadering van december 2009 vindt een korte discussie plaats. Zo wordt opgemerkt dat vaarrecreatie gestimuleerd kan worden door knelpunten in de vaarroutes op te lossen en dat de VVV activiteiten zou moeten ondernemen met toeristische bedrijven. In deze zelfde commissievergadering wordt bovendien aandacht gevraagd voor Onderdendam als toeristische "parel van het Noorden".

Raadsprogramma

De Gemeenteraad Bedum heeft de beleidsplannen die in de volgende paragraaf worden besproken zonder noemenswaardige discussie in de Commissie VROM of tijdens de raadsvergaderingen vastgesteld. Dat haar standpunt in de periode van onderzoek weinig afweek van die van het college kan daarnaast afgeleid worden uit het volgende citaat uit het Raadsprogramma 2002-2006.

Particulier initiatief tot uitbreiding en verbetering van recreatieve voorzieningen wordt ondersteund. Toeristische trekpleisters worden nadrukkelijker onder de aandacht gebracht. Daarbij is een rol voor de VVV weggelegd.

Toch stelt de raad zich enigszins proactief op door instrumenten en producten te benoemen die ingezet kunnen worden om Bedum beter onder de aandacht te brengen.

Een goede bewegwijzering met toelichting voor fietsers en wandelaars moet de toeristische belangstelling voor het platteland vergroten. De mogelijkheden van agrarische themaroutes, ondersteund met een aanbod van streek-eigen producten, moeten in regionale samenwerking worden benut. Lokaal kunnen dorpsroutes worden uitgezet.

Deze houding valt te verklaren doordat op dit moment de discussie speelt rond de doorontwikkeling van VVV-Marenland naar VVV-Lauwersland (zie hierover later meer), waardoor de discussie rond de taakstelling en het functioneren van deze nieuwe VVV-organisatie zeer actueel is.

In het licht van haar kaderstellende rol kunnen twee momenten worden aangewezen waarop de Gemeenteraad Bedum een aan toerisme en recreatie gelieerd onderwerp ter sprake bracht tijdens haar vergaderingen. Tijdens de vergadering van december 2011 werd het Raadsvoorstel Winkeltijdenwet bediscussieerd. Aanleiding hiervoor was het feit dat de Winkeltijdenwet was aangescherpt waar het ging om de toerismebepalingen. De wet bepaalde dat wanneer binnen een gemeenten sprake was van een toeristische aantrekkingskracht die autonoom en substantieel is, de raad meerdere koopzondagen toe kan staan. In de discussie die volgde bleek dat geen van de aanwezige raadsleden vond dat er sprake was van een toeristische aantrekkingskracht die autonoom en substantieel was.

Een tweede discussiemoment vond plaats tijdens de raadsvergadering van september 2012. In deze vergadering wordt een voorstel ingediend om het college het bestemmingsplan Buitengebied ter hoogte van Landgoed De Vrie Heerlykheid, Westerdijkshorn 14 te Bedum te laten wijzigen voor het mogelijk maken van het realiseren van toeristische voorzieningen in de vorm van 4 chalets. Een uitbreiding van toeristische voorzieningen die, zoals gesteld wordt, past binnen het gemeentelijk beleid.

5.3 Relevante beleidsnota's

In lijn met de meer faciliterende houding die uit de college- en raadsprogramma's blijkt, hebben college en raad respectievelijk enige bescheiden beleidslijnen voorbereid en vastgesteld. Vooral in de jaren 2008-2010 is veel beleid dat raakt aan het beleidsveld 'recreatie en toerisme' voorbereid en vastgelegd in beleidskaders. Naast de relevante nota's en notities worden onderstaand ook enige relevante passages uit deze beleidsstukken geciteerd.

Sport (en recreatie)

De eerste sportnota die relevant is voor de periode van onderzoek is de nota die stamt uit 1996. In de decembervergadering van de raad in 2008 wordt ter vervanging van deze nota, die zich uitsluitend richtte op georganiseerde sportieve recreatie voor inwoners van de gemeente, de nota 'Sportbeleid' voor de periode 2009-2013 vastgesteld in de raad. Het accent van deze nota ligt op het op kwalitatief hoog niveau houden van de gemeentelijke voorzieningen en waar nodig en mogelijk inspelen op trends en landelijke beleidsontwikkelingen. De nota besteedt in tegenstelling tot zijn voorganger niet alleen aandacht aan de georganiseerde sport (de verenigingssport), maar ook aan de niet-gebonden sport (waar op dat moment de grootste groei zit). Een van de uitgangspunten voor het geformuleerde beleid is:

Gezinnen en andere huishoudens komen steeds meer in 'tijdnood'. Als gevolg hiervan hebben mensen in de toekomst steeds meer behoefte aan flexibele vormen van vrijetijdsbesteding die een hoge kwaliteit bieden, gemakkelijk te organiseren en goed bereikbaar zijn.

En:

De subsidiëring van bijzondere evenementen en activiteiten is in de afgelopen jaren eveneens adequaat gebleken. Door toekenning van een waarderingssubsidie uit de post algemene sportactiviteiten zijn tal van activiteiten, op deze wijze, door de gemeente gehonoreerd. Gepleit wordt om deze wijze van subsidiëring in stand te houden. Toekenning van een subsidieverzoek blijft voorbehouden aan het college.

Ruimtelijke Ordening

Op het gebied van RO gelden de algemene regels van de Bestemmingplannen (in kader Wet op de Ruimtelijke Ordening) en het Provinciaal beleid in het kader van het POP. De Bestemmingplannen zijn voor de periode 2009-2012 weer geüpdatet. In die ontwikkeling is in het kader van het Bestemmingplan Buitengebied (vastgesteld door de raad op 17 december 2009) binnen de bestemming 'woonboerderij' ruimte gecreëerd voor de vestiging van een Bed & Breakfast.

In 2000 is de discussienota 'Cultuurhistorische verkenningen'. Aandachtspunten waren onder andere het beschermd dorpsgezicht Onderdendam en het gebied rond de Walfriduskerk. Ook werd benadrukt dat de ruimtelijke kwaliteit een belangrijke factor is in het bevorderen van cultuurtoerisme. De middelen die volgens de nota hierbij ingezet zouden moeten worden waren de VVV (routeontwikkeling, folders en faciliteren van de openstelling van monumenten), een structurele subsidie voor Open Monumentendag en het stimuleren van medegebruik van bijvoorbeeld de Walfriduskerk. Naar aanleiding hiervan is besloten om met ingang van 2001 jaarlijks fl.50.000,00 te reserveren voor eigen gemeentelijke beleid. Hierbij werd wel opgemerkt dat het gemeentelijk beleid in deze aanvullend en stimulerend op bestaande regelingen (BROM/BRRM/BRIM) diende te zijn, maar dat de gemeente ook een eigen verantwoordelijk in deze zag. Naar aanleiding van deze nota werd conform het advies structureel geld (in 2012: € 1.000,00) gereserveerd voor de organisatie van Open Monumentendag, volgde deelname aan het project 'Kerken in het groen' en werd een lijst met archeologische monumenten, kerkhoven en rijksmonumenten opgesteld.

Economische zaken

Met ingang van 1 september 2006 word voor het eerst formatieruimte (0,2 fte) binnen de afdeling VROM gecreëerd voor het taakveld 'Economische zaken'. Parallel hieraan wordt een toezegging aan de raad gedaan om een notitie voor dit beleidsterrein te schrijven. Tijdens de raadsvergadering van 17 december 2009 wordt de notitie op voorstel van het college vastgesteld door de raad. Een van de gebieden van economisch beleid die wordt benoemd is 'toerisme en recreatie'. In hoofdstuk 6 van de notitie wordt

ingegaan op het ambitieniveau van de gemeente voor de komende periode. Hierin wordt niet teruggekomen op toerisme en recreatie. Wel wordt gesteld dat:

- regionale samenwerking nog steeds van groot belang is;
- de gemeente een faciliterende rol blijft vervullen aangaande markten en braderieën.

Bij de beschrijving van het werkgebied 'toerisme en recreatie in de notitie 'Economisch beleid in de gemeente Bedum' wordt gesteld dat de gemeente Bedum een bescheiden recreatieve functie heeft die zich vooral uit in extensieve vormen van recreatie, zoals wandelen, fietsen, vissen, toeren en varen. Specifieke voorzieningen voor deze vormen van recreatie zijn nauwelijks aanwezig. Kansen op groei worden vooral gezien voor het verblijfs- en dagtoerisme en de vaarrecreatie.

Daarnaast wordt aangegeven dat de Provincie kleinschalig toerisme stimuleert. In dit licht zal de professionaliteit van kleinschalige ondernemers gestimuleerd worden door de Provincie met het aanbieden van cursussen, het stimuleren van onderlinge samenwerking, netwerkvorming en verbetering van de communicatie. Hoewel dat in deze notitie niet expliciet benoemd wordt, is het middel daartoe het project 'Hoogeland op de Kaart'.

Groen

Het 'Groenbeleidsplan gemeente Bedum' wordt op advies van het college op 10 januari 2010 vastgesteld. In dit plan wordt geschetst dat de openbare ruimte een ontmoetingsplaats is. Het plan onderscheidt een aantal gebieden binnen de gemeente met daar aan gekoppeld meer of minder intensieve vormen van groenbeheer. Gesteld wordt:

...(winkel)centra, toeristische plekken, markante punten en dorpsentrees oftewel gebieden met stedelijke/ historische sfeer die veel bezocht worden door eigen bewoners of door bewoners van buitenaf (moeten) op een intensieve wijze beheert ... worden.

Deze gebieden moeten vooral representatief zijn en een duidelijke sfeer uitstralen. De beplanting moet aansluiten bij de sfeer van bestaande (cultuurhistorische) bebouwing en deze waar mogelijk versterken. Het gaat om plekken waar behalve bewoners, ook veel mensen van buitenaf komen, zoals langs het Boterdiep en het Winsumerdiep en in de centra. Het is dus een visitekaartje.

Als voorbeeld worden de herinrichtingsactiviteiten in Onderdendam (2009-2010) genoemd, waarbij gesteld wordt:

De herinrichting is er op gericht om deze sfeer te versterken.

5.4 Relevante uitwerkingen van beleid

Gedurende de onderzoeksperiode heeft, naast de voorbereiding en vaststelling van beleidslijnen ook een aantal uitwerkingen van toeristisch beleid bij herhaling op de agenda van college en raad gestaan; de organisatorische positionering van VVV-kantoor Bedum en (de Recreatiehaven) Onderdendam.

VVV-functie Bedum

In 1988 is op initiatief van de dorpsbelangenorganisatie van Bedum een VVV-kantoor opgezet. De organisatie werd hierbij gefaciliteerd door de gemeente. Tot 2004 werd het kantoor onder de vlag van het samenwerkingsverband VVV-Marenland geëxploiteerd. In 2004 werd vanuit het samenwerkingsverband VVV Noordoost Friesland, VVV Lauwersmeer Oost en VVV-Mareng gebied de nieuwe organisatie VVV Lauwersland ingericht. Een ontwikkeling die bij de teneur van de beleidsnota 'Toeristisch Groningen. Een karaktervol perspectief' (2001):

In het project 'Regiovorming in de provincie Groningen' hebben de Groninger VVV's zich de laatste jaren sterk gemaakt voor een verdere onderlinge samenwerking en schaalvergroting. Redenen daarvoor zijn de wensen van de overheden en het bedrijfsleven, maar belangrijker nog de hogere eisen die de consument stelt. Samen kan daaraan makkelijker worden voldaan. Een stad of dorp is bijvoorbeeld niet meer een op zichzelf staand product, maar onderdeel van een 'regiomix'. Met een grotere en sterke regio-VVV kan een schaalgrootte bereikt worden, die professioneel management toelaat. Marketing, promotie en productontwikkeling kunnen op een hoger plan gebracht worden en er kan beter geconcentreerd worden met andere organisaties die ook in de markt zijn om VVV- diensten aan te bieden.

Na een aantal jaren ontstond echter discussie rond de slagvaardigheid van de nieuwe organisatie. Navraag leverde op dat VVV Lauwersland nauwelijks draagvlak had binnen de gemeente. In 2007 werd voorgesteld over te gaan op beleidsgestuurde contractfinanciering (basisfinanciering en productfinanciering) om de regio-VVV te prikkelen tot een meer actieve houding. In het ambtelijk advies dat geschreven wordt naar aanleiding van het marketingactiviteitenplan, 2008-2010 dat door VVV Lauwersland aan de deelnemende gemeenten wordt aangeboden, wordt zelfs gesteld

Er is eigenlijk geen 'chemie' tussen enerzijds de VVV en anderzijds de betrokken gemeenten over het gezamenlijke doel, eerder is er sprake van twee partijen die tegenover elkaar staan.

Naar aanleiding van deze conclusie ondersteunt het college de in het ambtelijk vooroverleg voorgestelde lijn om de VVV een dwingend aanbod te doen om haar te helpen bij de totstandkoming van – en verbetering van – het business- en marketingplan en dit voor 1/6/2008 af te ronden.

In juni 2008 gaat het college akkoord met de 'Toeristische Visie Lauwersland' die door de participerende gemeenten is opgesteld. Naast het benoemen van een aantal indicatoren wordt specifiek met betrekking tot Bedum gesteld dat zij een schakelgemeente is tussen de stad Groningen en Lauwersland. Bedum wordt hierdoor meer een middel om toeristen naar elders te trekken dan een toeristisch-recreatieve bestemming voor stedelingen en andere toeristen en recreanten.

In 2011 nemen alle gemeenten die in de VVV Lauwersland participeren het besluit een onderzoek in te laten stellen naar nut en noodzaak van het continueren van de samenwerking met VVV-Lauwersland. Naar aanleiding van de bevindingen van dit onderzoek neemt de raad op advies van het college het besluit om per 1 januari 2014 de dienstverleningsovereenkomst met VVV-Lauwersland op te zeggen. In de aanloop daar naar toe is al per 1 januari 2012 de bijdrage van € 1,47 per hoofd van de bevolking naar € 1,00 verlaagd. De organisatorische herpositionering van VVV-kantoor Bedum is nog geen feit.

Onderdendam

Naast een monumentaal beschermd dorpsgezicht beschikt Onderdendam sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw over een recreatiehaven. Begin eenentwintigste eeuw bedroeg het aantal ligplaatsen in de haven 75 met daarnaast nog eens 20 ligplaatsen langs het Winsumerdiep. In de geest van de rapportage 'Onderdendam toegangspoort van het Hoogeland' werd in 2006 door de Stichting Recreatiehaven Onderdendam, de Stichting Onderdendam en de Gemeente Bedum een plan opgesteld om de potentie van het dorp op toeristisch gebied zo veel mogelijk te ontwikkelen met behulp van een LEADER+-subsidie. Onderdelen van dit plan waren: het uitbaggeren van de recreatiehaven, het uitbreiden haven en camping en het verbeteren van voorzieningen en het vervangen van het recreatiegebouw. Het werd echter nooit als integraal plan ingediend en uitgevoerd mede door onderlinge strubbelingen. Wel werden onderdelen uit het plan uitgevoerd als het uitbaggeren van de recreatiehaven en het realiseren van camperplaatsen bij de haven. Daarnaast is geïnvesteerd in de gefaseerde restauratie van Molen Hunsingo. De meest recente stap in het realiseren van de plannen is het verlenen van een gemeentegarantie (maart 2012) aan Stichting Dorpshuis Zijlvestelhoek voor het moderniseren van het dorps huis in Onderdendam.

De potentie van het dorp kan echter nog steeds niet ten volle worden benut omdat in de recreatiehaven ligplekken met name aan vaste klanten worden verhuurd en de overige voorzieningen in het dorp nog maar dun gezaaid zijn. Het dorp heeft ongeveer 650 inwoners, waardoor het draagvlak onder voorzieningen ook in de toekomst niet toe zal nemen. Ten slotte is het aantal bruggen dat 'genomen moet worden' om van de stad Groningen naar Onderdendam te varen (v.v.) groot (zie 2.3) hetgeen eveneens een obstakel vormt.

5.5 Beleid vergeleken

Het toeristisch-recreatief beleid van de Gemeente Bedum was en is er een van faciliteren en positieve terughoudendheid waarbij wel in regionaal verband actief geïnvesteerd werd. Maar wat is nu de kwaliteit van het gemeentelijk beleid? Dat is niet absoluut vast te stellen. Enerzijds omdat er veel verschillende factoren van invloed zijn op de kwaliteit en de kwantiteit van de toeristisch-recreatieve structuur en op de omvang van de toeristisch-recreatieve verkeer. Wel kan gekeken worden hoe het Bedumer beleid zich

verhoudt tot het beleid dat in andere gemeenten vastgesteld en uitgevoerd worden. Hiervoor wordt gekeken naar gemeente met wie Bedum een natuurlijk samenwerking heeft. Ofwel in het kader van (1) het Bestuursakkoord Noord-Groningen, dan wel in het kader van de (2) Regiovisie Groningen-Assen. De gemeentelijke partners in het Bestuursakkoord waren: Appingedam, Delfzijl, De Marne, Eemsum, Loppersum, Ten Boer en Winsum. Buiten de hier genoemde gemeente zijn in het kader van de Regiovisie Groningen Assen nog als partnergemeenten te benoemen: Haren, Hoogezand-Sappemeer, Leek, Slochteren en Zuidhorn.

Beleid inzake toerisme en recreatie

Gemeente	Eigen R&T Beleidsnota	Toeristische cafés	VVV	Marketingorganisatie
Appingedam	Ja	Ja	Top van Groningen / VVV	Top van Groningen / Marketing Groningen
Bedum	Nee	Nee	VVV-Lauwersland	VVV-Lauwersland / Marketing Groningen
Delfzijl	Ja	Ja	Top van Groningen / VVV	Top van Groningen / Marketing Groningen
De Marne	Ja	Nee	VVV-Lauwersland	VVV-Lauwersland / Marketing Groningen
Eemsum	Ja	Ja	Top van Groningen / VVV	Top van Groningen / Marketing Groningen
Haren	Nee	Nee	VVV	Marketing Groningen
Hoogezand-Sappemeer	Nee	Nee	VVV	Marketing Groningen
Leek	Ja	Ja	Tourist Information	Marketing Groningen
Loppersum	Ja	Ja	Top van Groningen / VVV	Top van Groningen / Marketing Groningen
Slochteren	Nee	Nee	VVV	Marketing Groningen
Ten Boer	Nee	Nee	VVV-Groningen	Marketing Groningen
Winsum	Startdocument	Nee	VVV-Lauwersland	VVV-Lauwersland / Marketing Groningen
Zuidhorn	Ja	Ja	Tourist Information	Marketing Groningen

In deze vergelijking valt op dat er sprake is van 4 groepen:

- de gemeenten die wel een beleidsplan hebben, toeristische cafés organiseren en een eigen Regio-VVV hebben; de DEAL-gemeenten;
- de gemeenten die een gezamenlijk beleid en een gezamenlijke VVV-organisatie hebben; Westerkwartier
- de gemeenten die geen beleidsplan hebben, geen toeristische cafés organiseren maar wel deel uitmaken van een regio VVV; Bedum, De Marne (heeft wel een beleidsplan), Winsum;
- de gemeenten die geen beleidsplan hebben, geen toeristische cafés organiseren en allemaal een eigen VVV-organisatie hebben; Haren, Hoogezand-Sappemeer en Slochteren.

5.6 Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat het beleid dat door het college van B&W van de Gemeente Bedum is voorbereid en door de raad is vastgesteld in de periode 2002-2012, met een versnelling in de periode 2008-2010, slechts in zeer beperkte mate richtinggevend is geweest voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen binnen de gemeente Bedum. Het regionale kader daarentegen was dit des te meer.

In regionaal perspectief is het beleid van de Gemeente Bedum relatief afwezig. Desalniettemin is het marginale beleid op een aantal belangrijke punten wel uitgewerkt, in tegenstelling tot de situatie bij vergelijkbare gemeenten.

Het algemene uitgangspunt van het geformuleerde beleid was en is om particuliere initiatieven zo veel mogelijk te stimuleren. De vraag die dan overblijft is of de combinatie van activiteiten in regionaal verband en de faciliterende houding van de gemeente toeristische ontwikkeling in de gemeente gestimuleerd dan wel gefrustreerd heeft?

6 *Particulier initiatief en het gemeentelijk beleid; de sleutel tot succes?*

In de gemeente Bedum is, als het aan het college en de raad ligt, het particulier initiatief leidend als het gaat om de ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve infrastructuur. Maar is dat in combinatie met de gedane investeringen en de aanwezige toeristisch-recreatieve infrastructuur voldoende om gebruik te maken van de kansen die er zeker voor Bedum liggen op het gebied van recreatie en toerisme?

De ontwikkeling van de VVV-functie in Bedum is in de jaren tachtig van de vorige eeuw begonnen vanuit het particuliere initiatief. De dorpsbelangenorganisatie nam het voortouw en de gemeente assisteerde in mensen en middelen. Pas toen het regionale belang gediend moest worden (VVV Marenland en VVV Lauwersland) werd het realiseren van de VVV-functie een taak van de gemeentelijke overheid. En ook de Recreatiehaven in Onderdendam is eigendom van de Stichting Onderdendam en wordt geëxploiteerd door de Stichting Recreatiehaven Onderdendam. De plannen voor de revitalisering van de recreatiehaven werden door laatst genoemde stichting gelanceerd. De gemeente probeerde te bemiddelen bij een aanvraag bij LEADER+ wat niet lukte en heeft toen zelf op onderdelen de plannen uitgevoerd.

Van de evenementen die in de gemeente plaatsvinden worden sommige in natura gefaciliteerd door bijvoorbeeld het plaatsen van dranghekken, strobalen en inzet van beleidsmedewerkers en krijgen andere een beperkte financiële bijdrage. De enige structurele financiering op het gebied van evenementen is de jaarlijkse subsidie voor de KKB, de organiserende commissie van 'Mooi Bedum' en de 'Open Monumentedag'.

Daarnaast investeert de gemeente (in regionaal verband) in uitbreiding en onderhoud van wandel- en fietspaden en het onderhoud van groen op toeristische locaties en locaties van cultuurhistorische waarde. Ook deze investeringen kunnen gezien worden als het faciliteren van particuliere initiatieven op toeristisch-recreatief gebied. Blijkbaar is het beleid en de uitwerking daar van binnen de gemeente Bedum effectief als het gaat om de opbouw en het onderhoud van de toeristische infrastructuur. Desalniettemin kan zonder omhaal worden gesteld dat Bedum geen toeristische gemeente is. Hoewel evenementen bezoekers van buiten de gemeente trekken en er voldoende parels in de ketting van de toeristisch-recreatieve infrastructuur te vinden zijn, is er niet echt sprake van toeristisch-recreatief verkeer in het gebied.

De gemeente faciliteert, maar faciliteert zij voldoende? De Provincie Groningen ziet zich in haar beleidsnota 'Groningen, een karaktervol perspectief' (2001-2006) als stimulator en facilitator. Zonder onmiddellijk in de rol van stimulator te stappen kan de Gemeente Bedum in het kader van haar faciliterend beleid nog een belangrijke stap zetten om toerisme en recreatie binnen de gemeente te bevorderen. Even zo belangrijk als een goede infrastructuur zijn namelijk gangmakers, initiatiefnemers en ambassadeurs.

Gegeven het grote zelforganiserende vermogen van de Bedumer samenleving zijn die zeker aanwezig. Het bij elkaar brengen van deze 'trekkers' zou de stimulans kunnen zijn die nodig is om Bedum zonder nieuwe beleidsplannen en veel investeringen buiten de al gedane en geplande investeringen om toch op de kaart te zetten. Daarin kan de Gemeente Bedum als facilitator een belangrijke rol spelen.

7 Conclusie

De Rekenkamercommissie Bedum heeft besloten onderzoek te doen naar de kwaliteit van het toeristisch-recreatief aanbod binnen de gemeentegrenzen van Bedum en van het gemeentelijk beleid om dit aanbod te bevorderen en te promoten (fase 1) en hoe deze kwaliteiten kunnen worden versterkt (fase 2). Dit rapport geeft de resultaten van het onderzoek naar onderdelen die relevant zijn voor het beantwoorden van het eerste deel van de vraag

Op grond van beschikbare cijfermatige gegevens kan gesteld worden dat Bedum zeker kan profiteren van de gestegen aandacht voor Noord-Nederland in het kader van korte en lange vakanties. Hiervoor moet de aanwezige toeristisch-recreatieve infrastructuur kwalitatief zijn en bij kunnen dragen aan een positieve en unieke 'beleving' van de toerist en recreant van buiten, maar zeker ook van binnen de regio.

Uit een inventarisatie van de toeristisch-recreatieve infrastructuur van de gemeente blijkt dat er:

- sprake is van een gevarieerd pallet aan voorzieningen.
- zwakke schakels zijn; het aantal bruggen dat in konvooi gepasseerd moet worden om van Groningen naar Onderdendam te varen, het ontbreken van een netwerk van toeristische informatiepunten, maar zeker ook een integraal aanbod van de voorzieningen.
- een aantal parels in de ketting zitten; de geschiedenis en het monumentale beschermde dorpsgezicht van Onderdendam, Molen Hunsingo met restaurant 'In de Molen' en de B&B Molen Hunsingo gekoppeld aan de recreatiehaven Onderdendam en de ligging van dit dorp op het snijpunt van Winsumer- en Boterdiep en de geschiedenis van Walfridus en zijn kerk te Bedum. Evenementen die deze karakteristieken onderstrepen (vergl. Scheepsjoagen en de Walfridus (kinder)voettocht) en dus de beleving versterken zouden een prachtige aanvulling zijn op het pallet

Bedum biedt gegeven haar fysieke ligging en structuur voldoende aanknopingspunten voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Het ILG, het PLG, LEADER(+) en het POP zijn belangrijk geweest voor de initiatieven die binnen de gemeente Bedum zijn ontplooid om dit te faciliteren. Zo is geïnvesteerd in de 'harde' infrastructuur in het gebied; fietspaden, wandelpaden, de recreatiehaven, monumenten en kunstwerken. Daarnaast is in gezamenlijkheid met omliggende gemeenten geïnvesteerd in het organiseren van de VVV-functie (VVV-Marenland en VVV-Lauwersland), de marketing en promotie van het gebied (Hoogeland op de Kaart) en de professionalisering van de kleinere toeristisch-recreatieve ondernemers (Hoogeland op de Kaart)

Het beleid dat door het college van B&W van de Gemeente Bedum is voorbereid en door de raad is vastgesteld in de periode 2002-2012, met een versnelling in de periode 2008-2010, is slechts in zeer beperkte mate richtinggevend is geweest voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen binnen de gemeente Bedum. Het regionale kader daarentegen was dit des te meer. In regionaal perspectief is het beleid van de Gemeente Bedum relatief afwezig. Desalniettemin is het marginale beleid op een aantal belangrijke punten wel uitgewerkt, in tegenstelling tot de situatie bij vergelijkbare gemeenten.

Het algemene uitgangspunt van het geformuleerde beleid was en is om particuliere initiatieven zo veel mogelijk te stimuleren. De gemeente faciliteert, maar faciliteert zij voldoende? De Provincie Groningen ziet zich in haar beleidsnota 'Groningen, een karaktervol perspectief' (2001-2006) als stimulator en facilitator. Zonder onmiddellijk in de rol van stimulator te stappen kan de Gemeente Bedum in het kader van haar faciliterend beleid nog een belangrijke stap zetten om toerisme en recreatie binnen de gemeente te bevorderen. Even zo belangrijk als een goede infrastructuur zijn namelijk gangmakers, initiatiefnemers en ambassadeurs. Gegeven het grote zelforganiserende vermogen van de Bedumer samenleving zijn die zeker aanwezig. Het bij elkaar brengen van deze 'trekkers' zou de stimulans kunnen zijn die nodig is om Bedum zonder nieuwe beleidsplannen en veel investeringen buiten de al gedane en geplande investeringen om toch op de kaart te zetten. Daarin kan de Gemeente Bedum als facilitator een belangrijke rol spelen.

Literatuurlijst

CBS. *Toerisme en recreatie in cijfers 2012*. Den Haag, 2012.

CBS. *Vakanties van Nederlanders 2011*. Den Haag, 2012.

Groenbeleidsplan Gemeente Bedum, 2009.

Noordelijke rekenkamer. Toerisme en recreatie in Groningen, Assen, 2008. Nota 'Sportbeleid' voor de periode 2009-2013, 2009.

Notitie Economische zaken in Bedum, 2009.

Provincie Groningen. Toeristisch Groningen. Een karaktervol perspectief. 2001 Groningen.

Provincie Groningen. Wandelen en fietsen. 2002 Groningen.

RKCK Bedum. Stof tot nadenken. 2010.

Toerdata Noord. *Toerisme in cijfers. 2011*. Leeuwarden, 2011

Bijlage 1: Geïnterviewden

Dhr. E. Zwart	Wethouder Gemeente Bedum
Dhr. P. Kremer	Voorlichter Gemeente Bedum
Dhr. H. Paap	Beleidsmedewerker VROM Gemeente Bedum
Dhr. P. Lanting	Ondernemer, mede organisator Wielerronde Bedum, Antiekroute Groningen, e.a.
Dhr. F. Bos	Secretaris Stichting Kulturele Kommissie Bedum
Mevr. Eggens – Sijbenga	Secretaris Historische Vereniging Bedum
Dhr. Koning	Ondernemer, uitbater Grandcafé Koning te Bedum

Bijlage 2: Samenstelling vrijetijdssector op basis van SBI-klassen

3512 Nieuwbouw en reparatie van sport- en recreatievaartuigen

52486 Detailhandel in watersportartikelen (excl. hengelsportartikelen)

52487 Detailhandel in sportartikelen (excl. watersportartikelen)

52488 Detailhandel in kampeerartikelen

52489 Detailhandel in caravans

55101 Hotel-restaurants

55102 Hotels (geen hotel-restaurants), pensions, conferentieoord

5521 Jeugdherbergen, -hotels, kamphuizen e.d.

5522 Kampeerterreinen

5523 Vakantiehuisjes, -bungalowparken en overige voorz. voor rec.

55301 Restaurants

55302 Cafetaria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen e.d

55303 IJssalons

5540 Cafés e.d.

5551 Kantines en catering

5552 Catering

6010 Vervoer per spoor

60211 Openbaar personenvervoer over de weg

60212 Geregeld besloten personenvervoer over de weg

6022 Ongeregeld personenvervoer per taxi

6023 Ongeregeld personenvervoer per autobus

61102 Sleepvaart en veerdiensten (zeevaart)

61204 Passagiersvaart en veerdiensten (binnenvaart)

6200 Vervoer door de lucht

6323 Luchthavens en dienstv. t.b.v. het vervoer door de lucht

63301 Reisorganisatie

63302 Reisbemiddeling

63303 Overige bemid. en info. op het gebied van toerisme

71101 Verhuur van personenauto's (excl. operational lease)

71402 Verhuur van sport- en recreatie-artikelen

74811 Fotografie

74812 Ontwikkelwinkels

74813 Ontwikkelcentrales

74872 Organiseren van beurzen, tentoonstellingen, braderieën e.d.

92611 Zwembaden

92612 Exploitatie van sporthallen, sportzalen en gymzalen

92613 Exploitatie van sportvelden

92614 Exploitatie van overige sportaccommodaties
92652 Sportinstructeurs
92653 Sportscholen (geen zeil- en surfscholen)
92654 Supportersverenigingen (sport-)
92655 Organiseren van sportevenementen
92656 Overkoepelende organen en samenwerkings- en adviesorganen op
92722 Verzorgen van vistochten
9305 Overige dienstverlening
91331 Gezelligheidsverenigingen
91332 Hobbyclubs
9213 Vertoning van films
92311 Beoefening van podiumkunst
92313 Beoefening van scheppende kunst
92321 Theaters, schouwburgen en concertgebouwen
92322 Evenementenhallen
92331 Kermisattracties
92332 Recreatiecentra
92341 Dansscholen
92342 Overige kunstzinnige vorming van amateurs
92343 Overig amusement
92511 Openbare bibliotheken
92512 Kunstuitlenencentra
92513 Overige culturele uitleencentra en openbare archieven
92521 Kunstgaleries en -expositieruimten
92522 Musea
92523 Monumentenzorg
92531 Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen
92532 Beheer van natuurgebieden
92621 Voetbal
92622 Veldsport (in teamverband beoefend; geen voetbal)
92623 Atletiek
92624 Tennis
92625 Paardensport (maneges inbegrepen)
92626 Wielersport
92627 Auto- en motorsport
92628 Wintersport
92629 Overige buitensport
92631 Zaalsport (individueel beoefend)
92632 Zaalsport (in teamverband beoefend)
92633 Kracht- en vechtsport
92634 Bowlen, kegelen, biljarten e.d.
92635 Denksport
92636 Overige binnensport (omni-sport inbegrepen)

92641 Zwem- en onderwatersport
92642 Roei-, kano-, zeil- en surfsport e.d.
92643 Zeil- en surfscholen
92644 Jachthavens
92721 Exploitatie van amusements- en speelautomaten
92723 Hengelsport 1 0
92724 Recreatie n.e.g.
9304 Sauna's, zonnebanken, massagesalons, bronnenbaden e.d.